

Ekspozycja

Mk 12,13-44

Autor: Marek Kaczmarczyk

Kontakt: m.kaczmarczyk@berea.edu.pl

(opi. wer. 0.5)

Wstęp

Poniżej zaprezentowana zostanie analiza (studium) fragmentu z Ewangelii Marka 12,13-44. Fragment ten to pięć zdarzeń, które rozwijają różne kontrowersje wokół osoby Jezusa. Nie będzie to jednak typowe i wyczerpujące studium. Jego zadaniem jest wskazanie na korzyści płynące z innego sposobu spojrzenia na tekst. Na czym owa inność polega wyjaśni się w trakcie materiału. Mam nadzieję, że będzie to przyjemna przygoda.

W związku z tym, nie będzie tu rozwijany cały proces obserwacji i interpretacji, a jedynie zostanie on zakreślony częściowo (choć nie „po łebkach”).

Ustalone granice dla fragmentu mogą budzić słuszne pytania. Zawiera on bowiem zaledwie część opisów zdarzeń jakie ewangelista przedstawia w odniesieniu do pobytu Jezusa w Jerozolimie. Takie a nie inne zakreślenie granic wynika z przyjętej przez autora metody pracy, którą wykorzystuje do analizy struktury całości danej księgi, a której przedstawienie w tym miejscu znacznie przekracza cele niniejszej analizy. Autor może więc jedynie liczyć, i liczy na ciekawość czytelnika i jego uprzejmą cierpliwość.

Cel

Cel ekspozycji (oprócz tego, który został wspomniany już powyżej) pozostawmy na razie ukryty. Na początek sprawdźmy dokąd nas poprowadzi tekst.

Podstawowe założenia i porządek analizy

Tekst analizowany będzie „taki jaki jest”. Właściwie, precyzyjniej byłoby stwierdzić, że taki, jaki został nam dany poprzez krytykę tekstu i autorów przekładu.

Do celów analizy przyjmuję podstawowe założenia ogólnej natury, wynikające z podstaw uczciwej komunikacji i pozycji autora analizy jako odbiorcy przesłania:

- autor tekstu jest inteligentny i kompetentny w zakresie wypowiedzi;
- wypowiedź autora tekstu ma jakiś sens i założoną przez niego logikę i strukturę literacką;
- autor posługuje się własnymi środkami stylistycznymi oraz odniesieniami (cytaty, aluzje, symbole, inne kody), właściwymi jego rodzimej kulturze.

Analiza świadomie zostanie przeprowadzona na przekładzie. Do pracy wybrałem przekład: Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, nowy przekład z języków hebrajskiego i greckiego, wydany przez Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa, 1983 (BW – tzn. „brytyjka”).

Przez cały tekst przejdziemy liniowo, tj. w kolejności perykop, starając się za każdym razem wykonać możliwie najbardziej uprawomocniony samym tekstem postęp ku jego głównym kwestiom i sednu.

Analiza motywów – jak to zrobimy

W celu wstępnego rozpoznania naszego tekstu, zostanie przeprowadzona zgrubna analiza motywów jakie wprowadzają poszczególne partie (oznażyłem je cyframi rzymskimi od I - V), które będę dalej nazywał po prostu częściami lub perykopami i wskazywał ich numer.

Analiza motywów będzie obejmować jedynie te najbardziej narzucające się z tekstu. Będą one jednak zakreslane na różnym poziomie ogólności. Na przykład w odniesieniu do części I (w.13-17) będzie to: podatek (konkretnie), ale i pieniądz, czy jeszcze inaczej: kwestie finansowe. Określony w ten sposób motyw będzie umieszczony w jednym wierszu i oddzielony znakiem ukośnika „/”. Motywy będą wypisane w porządku ich wprowadzania przez ewangelistę. Jeśli dany motyw będzie powracał w ramach danej części, nie będzie wypisywany ponownie. Chodzi nam jedynie o zarysowanie ogólne obszarów tekstu. Pozwoli nam to również zbliżyć się do samego tekstu i do sedna poszczególnych perykop.

Analiza motywów poprowadzi nas do rozważenia sensów poszczególnych zdarzeń i ich znaczenia w całości fragmentu. Pomocne w tym będą rozważania zawarte w punktach „**Dodatkowe uwagi i obserwacje**” zamieszczone poniżej zestawu motywów dla danej części.

Zanim jednak przejdziemy do analizy motywów, warto przypomnieć sobie kontekst wprowadzający oraz cały interesujący nas fragment. Na kolejnej stronie został on zamieszczony w całości (tytuły części nadane zostały przez autora analizy).

Krótką uwaga o kontekście

Nasz fragment następuje tuż po opisie ostrego wystąpienia Jezusa w świątyni jerozolimskiej przeciw liderom Izraela (podobieństwo o właścicielu winnicy i jej dzierżawcach – w. 12,1-12). Jeszcze wcześniej, oczyszczenie świątyni od handlarzy przez Jezusa wprowadziło kwestię Jego autorytetu i obłudy przywódców duchowych. Dlatego nasz fragment może się wydawać całkowicie naturalną konsekwencją i kontynuacją rozpoczętych kontrowersji.

Treść fragmentu Mk 12,13-44

I

Co cesarskie Cezarowi a Bogu co boskie.

(13) i posłali do niego niektórych z faryzeuszów i Herodianów, aby go pochwycić w mowie. (14) Przyszli więc i rzekli do niego: Nauczycielu, wiemy, że jesteś szczery i na nikim ci nie zależy; nie oglądasz się bowiem na żadnego człowieka, ale po prawdzie nauczasz drogi Bożej; czy wolno płacić podatek cesarzowi, czy nie? Mamy płacić czy nie płacić? (15) A On przejrawszy obłudę ich, rzekł do nich: Czemuż mnie kusicie? Przynieście mi denar, abym go obejrzał. (16) Tedy mu przynieśli. A On rzekł do nich: Czyj to wizerunek i napis? A oni mu odpowiedzieli: Cesarski. (17) Wtedy Jezus powiedział im: Oddawajcie, co jest cesarskiego, cesarzowi, a co jest Bożego, Bogu. I podziwiali go,

II

Zmartwychwstanie – problem z Pismem i mocą Bożą.

(18) i przyszli do niego saduceusze, którzy mówią, że nie ma zmartwychwstania, i pytali go, mówiąc: (19) Nauczycielu! Mojżesz napisał nam: Jeśliby czyjś brat umarł i pozostawił żonę, a nie pozostawił dziecka, wówczas brat jego winien pojąć ją za żonę i wzbudzić potomstwo bratu swemu. (20) Otóż, było siedmiu braci, pierwszy pojął żonę, a umierając nie pozostawił potomstwa. (21) Wtedy pojął ją drugi, ale i on umarł nie pozostawiając potomstwa. Tak samo i trzeci. (22) I tak pojęło ją siedmiu braci, i nie pozostawili potomstwa. W końcu, po wszystkich, zmarła także i ta niewiasta. (23) Przy zmartwychwstaniu, gdy powstaną z umarłych, którego z nich żoną będzie? Bo tych siedmiu miało ją za żonę. (24) Odpowiedział im Jezus: Czy nie dlatego błędzicie, że nie znacie Pism ani mocy Bożej? (25) Albowiem gdy powstaną z martwych, ani się żenić nie będą, ani za mąż wychodzić, lecz będą jako aniołowie w niebie. (26) A co do umarłych, że zostaną wskrzeszeni, czy nie czytaliście w księdze Mojżesza, jak to Bóg rzekł przy krzaku do niego: Jam jest Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba? (27) Bóg nie jest Bogiem umarłych, lecz żywych. Jesteście w wielkim błędzie.

III

Największe przykazanie. Jezus Nauczycielem bez zarzutu.

(28) I przystąpił jeden z uczonych w Piśmie, który słyszał, jak oni rozprawiali, a wiedząc, że dobrze im odpowiedział, zapytał go: Które przykazanie jest pierwsze ze wszystkich? (29) Jezus odpowiedział: Pierwsze przykazanie jest to: Słuchaj, Izraelu! Pan, Bóg nasz, Pan jeden jest. (30) Będziesz tedy miłował Pana, Boga swego, z całego serca swego i z całej duszy swojej, i z całej myśli swojej, i z całej siły swojej. (31) A drugie jest to: Będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego. Innego przykazania, większego ponad te, nie masz. (32) I rzekł do niego uczony w Piśmie: Dobrze, Nauczycielu! Prawdę powiedziałeś, że Bóg jest jeden i że nie masz innego oprócz niego; (33) i że jego miłować z całego serca i z całej myśli, i z całej siły, a bliźniego miłować jak siebie samego, to znaczy więcej niż wszystkie całopalenia i ofiary. (34) A Jezus, widząc, że on rozsądnie odpowiedział, rzekł mu: Niedaleki jesteś od Królestwa Bożego. I nikt nie śmiał go już więcej pytać.

IV

Kim jest Chrystus? Czy tylko potomkiem Dawida?

(35) A Jezus, nauczając w świątyni, odezwał się i rzekł: Jakże to uczeni w Piśmie mogą mówić, że Chrystus jest synem Dawida? (36) Wszak sam Dawid powiedział w Duchu Świętym: Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjaciół twoich podnóżkiem stóp twoich? (37) Sam Dawid nazywa go Panem, skądże więc jest synem jego? A wielkie mnóstwo ludu chętnie go słuchało.

V

Przeciw obłudzie liderów. Wdowi grosz.

(38) I mówił w nauczaniu swoim: Wystrzegajcie się uczonych w Piśmie, którzy chętnie chodzą w długich szatach i lubią pozdrowienia na rynkach (39) i pierwsze krzesła w synagogach, i pierwsze miejsca na ucztach; (40) którzy pożerają domy wdów i dla pozoru długo się modlą; tych spotka szczególnie surowy wyrok. (41) A usiadłszy naprzeciwko skarbnicy, przypatrywał się, jak lud wrzucał pieniądze do skarbnicy i jak wielu bogaczy dużo wrzucało. (42) Przyszła też jedna uboga wdowa i wrzuciła dwie drobne monety, to jest tyle, co jeden grosz. (43) I przywoławszy uczniów swoich, rzekł im: Zaprawdę powiadam wam, ta uboga wdowa wrzuciła więcej do skarbnicy niż wszyscy, którzy wrzucali. (44) Bo wszyscy wrzucali z tego, co im zbywało, ale ta ze swego ubóstwa wrzuciła wszystko, co miała, całe swoje utrzymanie.

Przegląd motywów i analiza podstawowych sensów

Część I - Mk 12,13-17

Motywy:

- konflikt Jezusa z liderami (wysyłają saduceuszy i Herodianów)
- podstęp / pułapka
- podatek / kwestie finansowe
- obłuda
- test / kuszenie
- alternatywa oddać czy zachować dla siebie
- oddanie rzeczy temu, do kogo należą (Cesarowi i Bogu)
- idea sugerująca, że rzecz należy do tego, czyją podobiznę nosi
- podziw słuchaczy dla Jezusa
- ...

Dodatkowe uwagi i obserwacje

Podstawowa odpowiedź Jezusa jest przzerwana w połowie i stanowi niedopowiedzenie. Oczywiście tego rodzaju, żeby słuchacze mogli się z tym uporać. Również czytelnicy, znający i rozumiejący ówczesny kontekst.

Struktura argumentu Jezusa:

na denarze jest wizerunek i podpis Cezara	
⇓	to co cesarskie ma być oddane Cesarowi
⇓	to co boskie ma być oddane Bogu
????????????????	

Powyższy kształt struktury jest bardzo typowy dla wypowiedzi spotykanych w ST i NT (a zatem dobrze znany odbiorcom). Najczęściej określa się go jako chiasm i przedstawia graficznie jak poniżej:

a	b		a
↙	↘	==\	b
↘	↙	==/	b1
b1	a1	lub	a1

Te same litery wskazują na podobieństwa pomiędzy częściami wypowiedzi. W przypadku wypowiedzi Pana Jezusa brak elementu a1.

Odbiorca powinien sam sobie dopowiedzieć co / kto ma być oddane Bogu. Niedopowiedzenie Jezusa, aby było skuteczne, tzn. mogło być łatwe do rozszyfrowania przez odbiorców, musiało się odnosić do ich wiedzy, oczywistego przekonania lub skojarzenia. Struktura odpowiedzi Jezusa spełnia te wymagania. Tak podana odpowiedź, poprzez nawiązanie do obrazu na denarze i własności określonej poprzez wybite wizerunku na rzeczy, w oczywisty sposób odwołuje się do 1Moj 1,26-27. Tym samym, odpowiedź pełna udzielona przez nasz fragment jest następująca: człowiek jest uczyniony na podobieństwo Boże, dlatego powinien w pełni / w całości oddać się / zwrócić się ku Bogu. Inaczej można to sformułować tak: ponieważ Bóg odbił na człowieku swoje podobieństwo, ma do niego prawo, a człowiek jest prawną własnością Boga. Jako taki, człowiek powinien wrócić do Boga.

Oczywiście, w komentarzach można znaleźć sugestię, że fragment ten może odnosić się do człowieka jako tego, który został stworzony na podobieństwo Boga. Często jest to jednak jedynie skojarzenie danego autora komentarza, bez poparcia istotnym faktem z samego tekstu.

Do tego należy dodać, że płacenie podatków, nawet okupantowi, nie jest przeszkodą dla osobistego oddania się Bogu. Wydaje się, że kwestią podstawową fragmentu nie jest w tej sytuacji relacja do władzy i powinności obywatelskich. Pamiętać należy, że intencją pytających jest zastawienie na Jezusa pułapki! W takim razie fragment, stosując takie odwołanie, poprzez aluzję, nie cytat, kieruje uwagę słuchaczy (czytelników) na określony i bardzo istotny dla judaizmu tekst w Prawie, a przez to udziela ważnej odpowiedzi na wyższym poziomie niż same podatki.

Jeżeli czytelnik nie może pogodzić się z powyższą sugestią dot. odpowiedzi Jezusa, proponuję potraktować ją jako roboczą hipotezę, do zweryfikowania w dalszym ciągu analizy kolejnych fragmentów.

Zwróćmy uwagę na ciekawą trudność i cechę pierwszej perykopy. Jej sens pojawia się w wyniku zaangażowania się odbiorcy. Powinien on myśleć nad odpowiedzią Jezusa, gdyż sedno problemu nie zostało wypowiedziane wprost. Być może zbyt często oczekujemy, że odczytamy tekst bez specjalnego wysiłku.

Część II - Mk 12,18-27

Motywy:

- konflikt (kontynuacja)
- test
- zmartwychwstanie / życie wieczne (ludzi)
- „problem” z prawdziwością idei zmartwychwstania poprzez wykazanie jej niezgodności z przykazaniami Prawa
- idee i model zmartwychwstania ludzkiego autorstwa (w.23 – saduceusze usiłują dokonać syntezy idei, lecz nie potrafią uczynić tego w sposób spójny) / przykład problemu pomiędzy Pismem a jakąś ideą
- znajomość Pism (potrzeba znajomości)
- pokładanie zaufania w moc Boga (ponad możliwości i umiejętności stworzenia syntezy → możliwość syntezy zachodzi w potęgę Boga)
- błędzenie w rozumieniu i przyjmowaniu Bożych spraw jako wynik braku znajomości Pism i wiary w Bożą moc / wykazanie błędu
- kwestia rozumienia śmierci - stan życia po śmierci
- wyjaśnienie kwestii małżeństw po zmartwychwstaniu / wyjaśnienie spornej kwestii z Pisma
- odwołanie się do cytatu z Prawa
- reinterpretacja tekstu z Prawa (życie i śmierć Abrahama, Izaaka i Jakuba)
- ...

Odnośniki:

Małżeństwa lewiracie	==>> 5Moj 25,5n
Życie (po śmierci naturalnej)	==>> Wyj 3,6

Dodatkowe uwagi i obserwacje

Rozmowa z saduceuszami jest interesująca i dziwna. Ich pytanie nie ma na celu uzyskanie poznania. Przytoczony przez nich przykład, to w ich mniemaniu dowód potwierdzający absurdalność idei

zmarłychwstania i życia po śmierci. Mimo to, odpowiedź Jezusa jest łagodniejsza i bardziej wyrozumiała, niż skierowana do wysłanników kapłanów. Saduceuszom Jezus udziela rzeczywistej odpowiedzi i objaśnienia naturę ich błędu: nie znają Pism i mocy Boga. Na dodatek wskazuje na właściwą interpretację ważnego fragmentu Prawa (saduceusze uznawali wyłącznie księgi Prawa), którego oni nie kojarzyli z kwestią życia po śmierci. Innymi słowy mówi im: „I w księgach Prawa idea życia po śmierci jest obecna. Wy jednak nie czytacie dostatecznie wnikliwie.”

Na marginesie można zapytać: a jak my czytamy? Co my robimy, kiedy nie potrafimy pogodzić ze sobą różnych idei z Pisma?

Odpowiedź Jezusa wyraźnie sugeruje, że podstawą dla uzasadnionych nadziei i wyobrażeń są znajomość Pism oraz zaufanie do Boga, że dokona to, co zapowiada. Uczyni to również wówczas, gdy człowiek nie będzie potrafił stworzyć zgrabnej syntezy dla różnych idei wyczytanych z Pism. Czego jednak nie może połączyć człowiek, może Bóg, w swojej rzeczywistości i mocy.

Część III - Mk 12,28-34

Motywy:

- aprobata dla odpowiedzi / wyjaśnienia Jezusa od „przeciwnika” (w tym miejscu uczony w Piśmie nie jest przedstawiony jako przeciwnik – raczej sprawia wrażenie osoby bezstronnej)
- test
- kwestia jednego, największego przykazania
- jedyność Boga
- miłość do Boga
- miłość do człowieka
- niespójność odpowiedzi względem pytania (Jezus łączy wyznanie z dwoma odrębnymi przykazaniami)
- cytowanie Prawa / odwołanie się do Prawa jako autorytetu i podstawy
- miłowanie Boga i człowieka ponad prawem rytualnym i kultowym
- związanie jedyności Boga i zasadniczych postaw człowieka
- uznanie Jezusa za Nauczyciela, który mówi prawdę / Jezus bez zarzutów
- pojęcie „największego przykazania” (cudzyśłów odnosi się do tego, że w istocie nie jest to jedno przykazanie w ścisłym sensie), a bliskość Królestwu Bożemu
- aprobata Jezusa dla odpowiedzi uczonego w Piśmie / uznanie Jezusa dla kogoś innego
- wycofanie się z dalszych testów Jezusa
- ...

Oдноśniki:

Wyznanie oдноśnie jedyności Boga i całkowite ukierunkowanie na Niego	==>> Pwp 6,4-5
Przykazanie miłości bliźniego	==>> Kpł 19,18

Dodatkowe uwagi i obserwacje

Fragment toczy się w zupełnie odmiennej atmosferze. Oto pojawił się pierwszy ktoś, kto z uznaniem odniósł się do odpowiedzi Jezusa. Z drugiej strony pytanie o największe przykazanie nie ma nic z podstępem, ani próby kuszenia Jezusa. Potwierdza to odpowiedź i opinia jaką wyraża Jezus na końcu tej perykopy. I On z uznaniem odnosi się do tego, jak uczony w Piśmie rozumie to, co najistotniejsze w życiu.

Warto w przypadku tej perykopy przyjrzeć się jej strukturze. W tym celu prześledzimy kolejność motywów w jej granicach. Łatwo stwierdzić, że mają one następujący porządek:

- aprobata dla odpowiedzi/wyjaśnienia Jezusa od uczonego w Piśmie
- kwestia „największego przykazania” (pytanie i odpowiedź)
- uznanie Jezusa za Nauczyciela, który mówi prawdę / Jezus Nauczycielem bez zarzutów
- powtórzenie „największego przykazania” (dodatkowy komentarz do jego treści)
- aprobata Jezusa dla odpowiedzi uczonego w Piśmie

Można dostrzec w powyższym koncentryczny układ motywów, czyli taki:

a aprobata dla odpowiedzi/wyjaśnienia Jezusa od uczonego w Piśmie

b kwestia „największego przykazania” (pytanie i odpowiedź)

c uznanie Jezusa za Nauczyciela, który mówi prawdę / Jezus Nauczycielem bez zarzutów

b1 powtórzenie „największego przykazania” (dodatkowy komentarz do jego treści)

a1 aprobata Jezusa dla odpowiedzi uczonego w Piśmie

a-a1 – aprobata

b-b1 – największe przykazanie

c – orzeczenie o Jezusie: Nauczyciel bez zarzutu

Fragment zawiera jednak pewną zagadkę. Pytanie uczonego wyraźnie ukierunkowane jest na to, co najwyższe, domyślnie: jedno jedyne. Tymczasem odpowiedź Jezusa nie spełnia tego oczekiwania / domysłu. Co możemy stwierdzić na temat odpowiedzi Pana Jezusa?

Elementy odpowiedzi Jezusa o największe (jedno) przykazanie:

1. Bóg jest jeden - 5 Moj 6,4-5
2. Kochaj Boga - 5 Moj 6,4-5
3. Kochaj człowieka - 3 Moj 18,19

Obserwacje:

- formalnie nie ma takiego przykazania
- Jezus wprowadza kontekst jedyne Boga i rozbudowuje jedno do dwóch
- tak podane przykazanie wprowadza dwa wymiary miłości i spina element boski z ludzkim

Tekst posiada jeszcze jedną ciekawą cechę. Pojawia się w nim gra liczbą pojedynczą i mnogą w odniesieniu do przykazania / przykazań:

w.28 – które przykazanie jest pierwsze ze wszystkich	- liczba pojedyncza
w.29 – pierwsze jest... / w.31 a drugie jest...	- odpowiedź dot. dwóch przykazań
w.31 – innego przykazania	- liczba pojedyncza
w.31 – większego ponad te	- liczba mnoga

Czy taki tekst w uszach odbiorcy może rodzić jakieś skojarzenia? a przy tym, nasz domysł nie będzie przesadną spekulacją. W moim odczuciu może to być aluzja, poprzez grę autora liczbą, do dobrze

znanego tekstu z Prawa, tj. 1Moj 1,26-27, który brzmi (czcionka **wytłuszczona** – liczba pojedyncza; czcionka podkreślona kursywa – liczba mnoga):

(26) Potem **rzekł Bóg**: Uczyńmy człowieka na obraz nasz, podobnego do nas i niech panuje [dosł.: panują] nad rybami morskimi i nad ptactwem niebios, i nad bydłem, i nad całą ziemią, i nad wszelkim płazem pełzającym po ziemi. (27) I **stworzył Bóg człowieka** na obraz **swój**. Na obraz Boga stworzył **go**. Jako mężczyznę i niewiastę stworzył ich.

Takie skojarzenie jest całkiem prawdopodobne. Zwłaszcza, że podtrzymuje ono uwagę odbiorców na tekście pierwszej tablicy stworzenia, tj. dokładnie tego samego miejsca z 1Moj, do którego kierowała wcześniejsza aluzja Jezusa, w pierwszej perykopie.

Część IV - Mk 12,35-37

Motywy:

- Jezus naucza w świątyni
- test (tym razem Jezus pyta)
- kwestia Chrystusa: czy może być naturalnym potomkiem Dawida / tożsamość Chrystusa jako Syna Dawida
- odniesienie się do istniejących poglądów na temat Chrystusa jako potomka Dawida
- kontrowersja z Psalmu (tekst nie pasuje do panującej idei Chrystusa) / sprzeczność idei i tekstu Pisma
- cytaty z Psalmu dotyczący Chrystusa / powołanie się na tekst mesjanistyczny
- panowanie Chrystusa
- Chrystus, który ma przeciwników
- panowanie Chrystusa nad przeciwnikami wynikiem działania Boga / źródło-podstawa autorytetu Chrystusa
- kłopot z dwoma Panami (w ST!!!) – interpretacja Jezusa Ps 110 wyraźnie odróżnia Dawida od Boga Jahwe i Pana (Adonai = „Pan mój”)
- wykazanie pominięcia niewygodnego tekstu przez uczonych w Piśmie
- Jezus interpretuje tekst z Pism
- Jezus wzywa przeciwników-słuchaczy do zwrócenia uwagi na określony tekst z Pism (pośrednio, przez przywołanie go) i jego reinterpretacji
- sugestia błędności aktualnego modelu i rozpoznania idei Chrystusa
- ...

Oдноśniki:

Idea Chrystusa ==>> Ps 110

Dodatkowe uwagi i obserwacje

Fragment niniejszy, choć najkrótszy, nie jest najprostszy. Kumuluje się w nim bowiem kilka kwestii wprowadzonych w poprzedzających go perykopach. Po pierwsze, widoczne jest z zestawu motywów znaczące podobieństwo z perykopą II. Teraz jednak przywołany zostaje inny model, a mianowicie model Chrystusa i kwestia, czy może On być jedynie naturalnym potomkiem Dawida. Jezus podważając dotychczasowe wyobrażenie, odwołuje się do Psalmu 110. Tym samym pokazuje, że jest problem z właściwym zrozumieniem i przyjęciem przedstawionej w nim idei Chrystusa.

Zajmijmy się przez chwilę Psalmem 110. Cytując go, Jezus wyraźnie umieszcza Dawida – autora psalmu – wyłącznie w roli „obserwatora”.

(1a) Psalm Dawidowy.

(1b) Rzekł Pan Panu memu: Siądź po prawicy mojej,
Aż położę nieprzyjaciół twoich jako podnózek pod nogi twoje!

(2) Berło mocy twojej ześle Pan z Syjonu:

Panuj wśród nieprzyjaciół swoich!

(3) Lud twój chętnie pójdzie za tobą

W świętej ozdobie, gdy wystawisz wojsko swoje;

Młódź twoja zrodzi ci się jak rosa z zorzy porannej.

(4) Przysiągł Pan i nie pożałuje:

Tyś kapłanem na wieki według porządku Melchisedeka.

(5) Pan po prawicy twojej

Zetrze królów w dzień swego gniewu.

(6) Będzie sędził narody, pobije wielu, roztrzaska głowy jak ziemia szeroka.

(7) Będzie pił w drodze ze strumienia, dlatego głowę podniesie.

(BW)

Aby łatwiej nam było odkryć ideę Mesjasza zawartą w tym psalmie (a minimum, jaką mogli rozpoznawać ci, którzy koncentrowali się na badaniu tej idei w Prawie i Pismach), zaznaczmy wewnętrzną strukturę tego psalmu (myślę, że mój podział będzie pomocny w tym celu).

(1a) Psalm Dawidowy.

A (1b) Rzekł Pan [Jahwe] Panu memu [Adoni]: Siądź po prawicy mojej,
Aż położę nieprzyjaciół twoich jako podnózek pod nogi twoje!

B (2) Berło mocy twojej ześle Pan [Jahwe] z Syjonu:
Panuj wśród nieprzyjaciół swoich!

C (3) Lud twój chętnie pójdzie za tobą
W świętej ozdobie, gdy wystawisz wojsko swoje;
Młódź twoja zrodzi ci się jak rosa z zorzy porannej.

B1 (4) Przysiągł Pan [Jahwe] i nie pożałuje:
Tyś kapłanem na wieki według porządku Melchisedeka.

A1 (5) Pan (mój*) [Adonaj] po prawicy twojej zetrze królów w dzień swego gniewu.
(6) Będzie sędził narody, pobije wielu, roztrzaska głowy jak ziemia szeroka.
(7) Będzie pił w drodze ze strumienia, dlatego głowę podniesie.

* - moja poprawka; „Adonaj” tj. „Pan mój” w ST jest typowym zwrotem w odniesieniu do Boga Izraela. Pochodzi od *adon* tj. pan, właściciel, władca. „Adonaj” najczęściej, gdy mowa o Bogu, przekładane jest na Wszechmogący. W brzmieniu Adoni zazwyczaj odnoszony jest do ludzkiego pana.

Nie możemy się zupełnie rozdrobnić i zająć teraz egzegezą niniejszego psalmu w całości. Rozpoznanie motywów i związków pomiędzy nimi zostawiam czytelnikowi. Ze struktury chciałbym jednak wziąć to, że na poziomie A-A1 pojawiają się „dwaj Panowie”. Jeden ma po prawicy drugiego. Jeden określony jest przez „Jahwe”, a drugi przez „Adoni”. Przypomnijmy, że Dawid jedynie zdaje relacje. W obu paralelnych częściach dokonuje się sąd na przeciwnikach, ale w A to Jahwe ma doprowadzić do zwycięstwa, natomiast w A1 uczyni to Adonaj, jakby sam. W obu przypadkach zostaje powtórzone wzajemne odniesienie. W A Jahwe ma Adonaj po swojej prawicy, w A1 Adonaj jest po prawicy „twojej” (tj. Jahwe).

Dla uważnego słuchacza, pojawienie się w słowach Dawida dwóch, współdziałających Panów, musiało być poważnym wyzwaniem.

Dodajmy, że na poziomie B-B1 połączone zostają w Mesjaszu dwie funkcje i statusy: króla i kapłana. W obu przypadkach to Jahwe jest źródłem.

Czas powrócić do Ew. Marka. Zwróćmy uwagę na to, jaki jest porządek w lokalnym kontekście naszych perykop.

Cz. II

- motyw błędnego modelu (brak znajomości Pism i mocy Boga)
- wyjaśnienie dot. sfery niedostępnej (będziemy jak aniołowie) i reinterpretacja Pisma – 2Moj 3,6

Cz. III

- Jezus jest nauczycielem bez zarzutu
- odpowiedź o jedno przykazanie powoduje przywołanie starej kwestii związanej z rozumieniem jedyności (np. Boga i człowieka) – 1Moj 1,26-27

Cz. IV

- przywołanie modelu dot. Chrystusa (czy tylko potomek Dawida?)
- wskazanie fragmentu, który uwidacznia nieadekwatność aktualnego modelu – Chrystus istniał już, gdy Dawid wypowiadał / zapisywał słowa psalmu
- milczące (domyślne) wezwanie do uznania świadectwa Pisma i rewizji dotychczasowego stanowiska oraz reinterpretacji

Rozwój wewnątrz fragmentów części II - IV wskazuje na bardzo konsekwentne wprowadzanie kwestii tożsamości Jezusa, jako Najwyższego Nauczyciela, Chrystusa i Syna Dawidowego. Wydaje się, że autor naszej Ewangelii miał bardzo jasne pojęcie co do tożsamości Jezusa i idei Boga.

Czy powołanie się Jezusa przy cytowaniu psalmu na Ducha Świętego, w tym kontekście, może dodać coś więcej?

Część V - Mk 12,38-44

Motywy:

- ostrzeżenie i wezwanie do wystrzegania się uczonych w Piśmie / krytyka liderów
- uczeni w Piśmie szukają publicznego poklasku, okazywania im szczególnego szacunku i pierwszeństwa
- obłuda liderów
- pazerność liderów nawet kosztem ubogich (pożeranie domów wdów)
- pożądanie czegoś dla siebie
- pożądanie pieniędzy, łożenie na Świątynię / kwestie finansowe
- zapowiedź sądu nad liderami z powodu obłudy
- dawanie z zasobów finansowych / oddawanie
- właściwa skala hojności (nie ocena bezwzględna, ale względna)
- dawanie finansów, a powierzenie się Bogu (zdanie się na Boga)
- oddanie wszystkiego / oddanie się całkowicie
- pochwała Jezusa dla wdowy / pochwała Jezusa dla tych, co składają zaufanie w Bogu
- ...

Dodatkowe uwagi i obserwacje

Widać, że powróciły kwestie finansowe, ale też bardzo ostre słowa Jezusa. Atmosfera perykopy schłodziła się w porównaniu z poprzednimi, a nawet pojawiła się zapowiedź kary dla obłudnych liderów. Tak więc i poprzez motywy i atmosferę widoczne jest podobieństwo do części I. Przykład wdowy, która oddaje wszystko, co ma na swoje utrzymanie, staje się jakby ilustracją zdania się całkowicie na Boga, oddania siebie w Jego ręce.

Podsumowanie analizy motywów i sensów

Część III ma wyraźną konstrukcję wewnętrzną – jest to struktura koncentryczna.

- Jej centralną część stanowi stwierdzenie, że Jezus jest prawdziwym Nauczycielem.

W odniesieniu do pozostałych części, istnieją sensory i podzbiory motywów wspólne i charakterystyczne dla par umieszczonych w tym samym oddaleniu od części III (centralnej).

Część II i IV łączą motywy:

- Kontrowersji wokół modelu, który wynika z Pism, lecz ma jakiś mankament
- Autorytetu Prawa i Pism
- Odniesienie się do Pism poprzez cytaty (objaśnienie i reinterpretacja)
- Obie kontrowersje zdają się mieć rozwiązanie w mocy Boga

Część I i V łączą motywy:

- Kwestia oddania lub zachowania dla siebie (przykłady: finanse, zaszczyty i uznanie dla liderów)
- Oddanie siebie całego Bogu / oddanie wszystkiego Bogu w zaufaniu do Niego
- Motyw obłudy liderów i kary (kuszenie)
- Chciwość do pieniędzy wśród liderów

Jeżeli tak, to struktura naszego fragmentu byłaby w całości koncentryczna.

I – kwestia oddania się Bogu / zachowania dla siebie

II – błąd w poznaniu z braku znajomości Pism i zaufania w moc Boga
(istnienie człowieka)

III – Najwyższy Nauczyciel wzywa do miłości Boga i człowieka

IV - błąd w poznaniu z braku znajomości Pism i zaufania w moc Boga
(istnienie Chrystusa)

V - kwestia oddania się Bogu / zachowania dla siebie

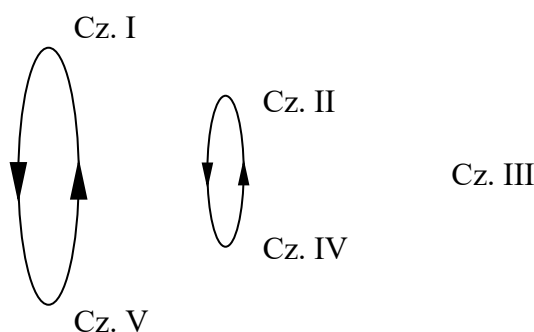
Spróbujmy podsumować kilka spraw z takiej perspektywy.

- Fragmenty rozpatrywane z perspektywy konkretnych problemów (np. podatek, małżeństwa lewirackie a zmartwychwstanie) i bezpośrednio sygnalizowanych kwestii, nadążają przede wszystkim za kontekstem liniowym (zewnętrznym). Do niego należą kontynuacja kontrowersji z Jezusem w Jerozolimie, Jego autorytetu i praw oraz uwierzytelnienia ich, a także krytyka różnych grup przywódców.

- Rozpatrywanie fragmentów poprzez ich głębsze sensy, prowadzi do wydzielenia problemu odrębnego od zewnętrznego kontekstu liniowego - problemu bardziej fundamentalnego i wykraczającego ponad jakiekolwiek doraźne kontrowersje.
- A jednak autor splata obie perspektywy w taki sposób, że trudno jest je odseparować.
- Analiza kombinacji motywów, pozwala dostrzec ewidentne powtórzenia i różne symetrie w całości fragmentu.
- Analiza sensów poszczególnych części prowadzi do uwidocznienia się kolejnych, jeszcze mocniejszych związków pomiędzy wskazanymi parami fragmentów paralelnych.

A co można zaobserwować w odniesieniu do wskazanych par fragmentów?

- Można dostrzec, że w porządku paralelnym, górne elementy przygotowują grunt pod stwierdzenia we fragmentach dopełniających.
- Elementy paralelne rozwijają podstawową kwestię i dopowiadają się wzajemnie (kuszenie – kara, wspólny mianownik błędzenia saduceuszy i uczonych w Pismach).
- Fragmenty paralelne ustanawiają własny podkontekst, w ramach całości konstrukcji i kładą warstwy w strukturze argumentu wewnętrznego sekcji.

Ujawniona struktura każe ponownie / zwrócić uwagę na znaczenie różnych zachowań, określeń, tytułów i ocen w elementach poprzednich (kara => kuszenie, kwestia istnienia człowieka po śmierci – istnienie Chrystusa „przed życiem”, Boży obraz - świątynia, patriotyzm (wstrzymanie się od podatku) czy chciwość, jedność Boga – idea Chrystusa, Jezus jako Nauczyciel bez zarzutu).

Dlatego też proces analizy nie ustaje. Naturalny, następny krok to przypatrzenie się uważne poszczególnym elementom paralelnym.

W rezultacie można dostrzec, że każda z perykop ma własną strukturę i są to również struktury koncentryczne. Poniżej został naszkicowany ich ogólny podział.

Cz. I

przeciwnicy zakładają pułapkę (obłudni i chciwi liderzy)
krytyczne orzeczenie Jezusa (przeciwnicy kuszą Go)
wezwanie do właściwej postawy

o

o

Cz. V

ostrzeżenie przed obłudą i chciwością liderów
zapowiedź kary
przykłady właściwej postawy

Cz. II

kwestia zmartwychwstania
kwestia małżeństw w przyszłym życiu
krytyczne orzeczenie Jezusa
(nie znają Pism i mocy Boga)
kwestia małżeństw w przyszłym życiu
kwestia życia po śmierci

o

o

Cz. IV

nauczanie w świątyni (otoczenie ludu)
pytanie o tożsamość Syna Dawida jako Chrystusa
świadectwo Dawida o Chrystusie
pytanie o tożsamość Syna Dawida
otoczenie i odbiór ludu

Na następnej stronie pełny tekst całego fragmentu z uwzględnieniem struktur wewnętrznych.

A a (13) I posłali do niego niektórych z faryzeuszów i Herodianów, aby go pochwycić w mowie. (14) Przyszli więc i rzekli do niego: Nauczycielu, wiemy, że jesteś szczerzy i na nikim ci nie zależy; nie oglądasz się bowiem na żadnego człowieka, ale po prawdzie nauczasz drogi Bożej; czy wolno płacić podatek cesarzowi, czy nie? Mamy płacić czy nie płacić?

b (15a) A On przejrawszy obłudę ich, rzekł do nich: Czemuż mnie kusicie?

a1 (15b) Przynieście mi denar, abym go obejrzał. (16) Tedy mu przynieśli. A On rzekł do nich: Czyj to wizerunek i napis? A oni mu odpowiedzieli: Cesarski. (17) Wtedy Jezus powiedział im: Oddawajcie, co jest cesarskiego, cesarzowi, a co jest Bożego, Bogu. I podziwiali go,

B a (18a) i przyszli do niego saduceusze, którzy mówią, że nie ma zmartwychwstania,

b (18b) i pytali go, mówiąc: (19) Nauczycielu! Mojżesz napisał nam: Jeśliby czyjś brat umarł i pozostawił żonę, a nie pozostawił dziecka, wówczas brat jego winien pojąć ją za żonę i wzbudzić potomstwo bratu swemu. (20) Otóż, było siedmiu braci, pierwszy pojął żonę, a umierając nie pozostawił potomstwa. (21) Wtedy pojął ją drugi, ale i on umarł nie pozostawiając potomstwa. Tak samo i trzeci. (22) I tak pojęło ją siedmiu braci, i nie pozostawili potomstwa. W końcu, po wszystkich, zmarła także i ta niewiasta. (23) Przy zmartwychwstaniu, gdy powstaną z umarłych, którego z nich żoną będzie? Bo tych siedmiu miało ją za żonę.

c (24) Odpowiedział im Jezus: Czy nie dlatego błędzicie, że nie znacie Pism ani mocy Bożej?

b1 (25) Albowiem gdy powstaną z martwych, ani się żenić nie będą, ani za mąż wychodzić, lecz będą jako aniołowie w niebie.

a1 (26) A co do umarłych, że zostaną wskrzeszeni, czy nie czytaliście w księdze Mojżesza, jak to Bóg rzekł przy krzaku do niego: Jam jest Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba? (27) Bóg nie jest Bogiem umarłych, lecz żywych. Jesteście w wielkim błędzie.

C a (28a) I przystąpił jeden z uczonych w Piśmie, który słyszał, jak oni rozprawiali, a wiedząc, że dobrze im odpowiedział,

b (28b) zapytał go: Które przykazanie jest pierwsze ze wszystkich? (29) Jezus odpowiedział: Pierwsze przykazanie jest to: Słuchaj, Izraelu! Pan, Bóg nasz, Pan jeden jest. (30) Będiesz tedy miłował Pana, Boga swego, z całego serca swego i z całej duszy swojej, i z całej myśli swojej, i z całej siły swojej. (31) A drugie jest to: Będiesz miłował bliźniego swego jak siebie samego. Innego przykazania, większego ponad te, nie masz.

c (32a) I rzekł do niego uczony w Piśmie: Dobrze, Nauczycielu!

b1 (32b) Prawdę powiedziałeś, że Bóg jest jeden i że nie masz innego oprócz niego; (33) i że jego miłować z całego serca i z całej myśli, i z całej siły, a bliźniego miłować jak siebie samego, to znaczy więcej niż wszystkie całopalenia i ofiary.

a1 (34) A Jezus, widząc, że on rozsądnie odpowiedział, rzekł mu: Niedaleki jesteś od Królestwa Bożego. I nikt nie śmiał go już więcej pytać.

B1 a (35a) A Jezus, nauczając w świątyni, odezwał się i rzekł:

b (35b) Jakże to uczeni w Piśmie mogą mówić, że Chrystus jest synem Dawida?

c (36a) Wszak sam Dawid powiedział w Duchu Świętym:

d (36b) Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjaciół twoich podnóżkiem stóp twoich?

c1 (37a) Sam Dawid nazywa go Panem,

b1 (37b) skądże więc jest synem jego?

a1 (37c) A wielkie mnóstwo ludu chętnie go słuchało.

A1 a (38) I mówił w nauczaniu swoim: Wystrzegajcie się uczonych w Piśmie, którzy chętnie chodzą w długich szatach i lubią pozdrowienia na rynkach (39) i pierwsze krzesła w synagogach, i pierwsze miejsca na ucztach; (40a) którzy pożerają domy wdów i dla pozoru długo się modlą;

b (40b) tych spotka szczególnie surowy wyrok.

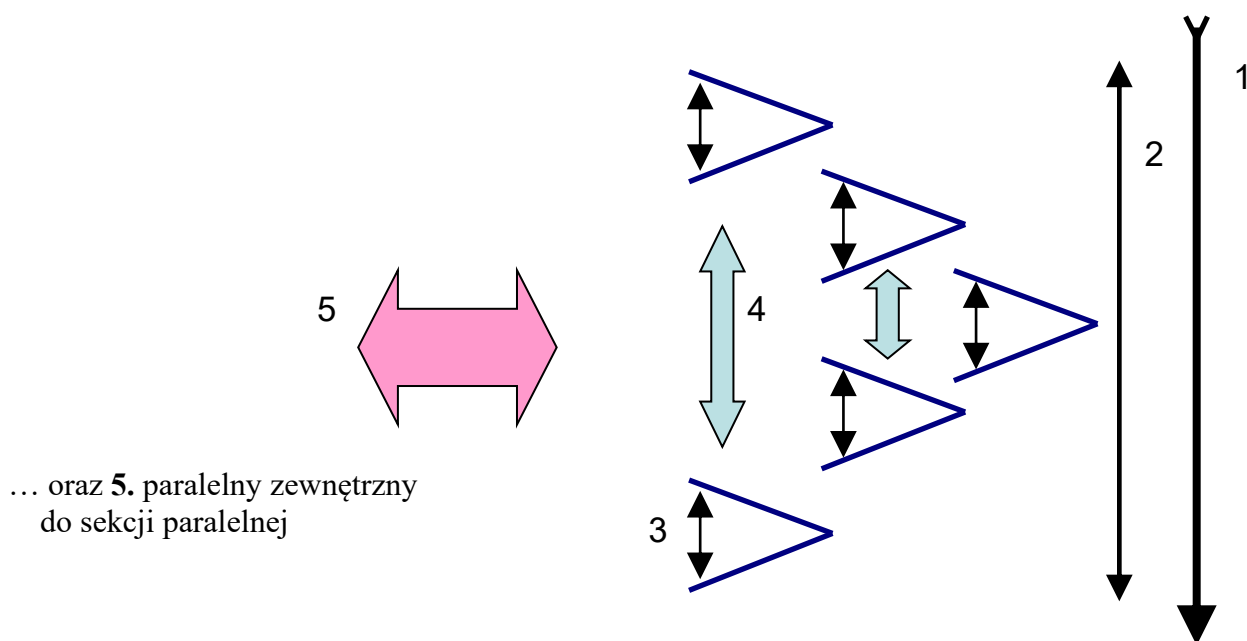
a1 (41) A usiadłszy naprzeciwko skarbnicy, przypatrywał się, jak lud wrzucał pieniądze do skarbnicy i jak wielu bogaczy dużo wrzucało. (42) Przyszła też jedna uboga wdowa i wrzuciła dwie drobne monety, to jest tyle, co jeden grosz. (43) I przywoławszy uczniów swoich, rzekł im: Zaprawdę powiadam wam, ta uboga wdowa wrzuciła więcej do skarbnicy niż wszyscy, którzy wrzucali. (44) Bo wszyscy wrzucali z tego, co im zbywało, ale ta ze swego ubóstwa wrzuciła wszystko, co miała, całe swoje utrzymanie.

Analiza poszczególnych perykop z uwzględnieniem ich wewnętrznych struktur, pozwala stwierdzić, że ich centralne elementy pozostają ze sobą w zgodzie, co do motywu i akcentu. Uwidacznia się współdziałanie i harmonia wszystkich fragmentów i ich struktur. Razem wypracowują zupełnie nowe sensy i dopełniają się jako spójna kompozycja. Pojawiają się następne poziomy kontekstów i dopowiedzeń.

Tu warto zaznaczyć, że kwestia kontekstu zaczyna być znacznie bardziej ciekawa i złożona. Nasz tekst mógł wcześniej uchodzić za zbiór pięciu niezależnych relacji. Teraz jednak widać, że nie można dłużej go za taki uznawać. Każda ma jakiś udział w ogólnej wymowie całości, ale też pozostaje w związku z otoczeniem zewnętrznym (kontekstem liniowym – Jezus w Jerozolimie).

Jakie zatem możemy wydzielić konteksty?

1. Linearny zewnętrzny
2. Linearny wewnętrzny
3. Paralelny wewnątrz perykop
4. Paralelny między perykopami

Taka liczba powiązanych kontekstów i symetrii, stanowić może bardzo poważny argument za jednością dzieła, które odzwierciedla raczej bardzo uważny projekt, niż proste zebranie i zapisanie relacji z życia Jezusa.

Wskazałem powyżej również piąty kontekst, gdyż z mojej analizy wynika, że jest obecny w Ewangelii Marka. Nie ma tu jednak miejsca na rozwinięcie tej kwestii.

... a to nie wszystko

Nowa wiedza o budowie całości fragmentu zaczyna owocować kolejnymi obserwacjami. Okazuje się, że przedstawione wcześniej symetrie nie są jedynymi. Oto kilka kolejnych.

1. Centralny fragment to oś inicjatywy.

- I - przeciwnicy (obłudni i chciwi liderzy) ⇒ Jezusa
- II - pomijający Pisma i Bożą moc [sadużeusze] ⇒ Jezusa
- III - osoba bezstronna wydaje pozytywne świadectwo
o Jezusie, a Jezus o niej
- IV - Jezus ⇒ pomijających Pisma i Bożą moc [uczeni w Pismach]
- V - Jezus ⇒ przeciwnicy (obłudni i chciwi liderzy)

2. Kolejne paralelne warstwy rejestrują słabnące natężenie negatywnych postaw.

- I - bardzo negatywne
- II - umiarkowane
- III - pozytywne
- IV - umiarkowane
- V - bardzo negatywne

3. Kolejne paralelne warstwy zmieniają obszary zainteresowania.

- I – praktyka życia
- II – kwestia „niebiańska” - ludzka
- III – połączenie motywu boskiego i ludzkiego
(oddanie w miłości)
- IV - kwestia „niebiańska” - boska
- V – praktyka życia

Nasz fragment to „cacko”, które nie powinno w żadnym razie być rozbijane na perykopy i odczytywane jako zbiór relacji. Konstrukcja całości jest tak zmyślna, że nie pozostawia złudzeń, jakoby autorowi brakowało inwencji i talentu literackiego oraz zmysłu teologicznego. Bardzo dokładnie przemyślał co i jak opowie swoim czytelnikom.

Rozwój argumentu we fragmencie

Czas najwyższy zakończyć niniejsze rozważania. Źle by było, gdybyśmy zakończyli je bez jakiegoś podsumowania myśli autora. Tak jak rozumiem niniejszy tekst, autor umieszcza kolejne warstwy argumentu zgodnie z postępowaniem w kierunku do centrum struktury koncentrycznej, czyli do perykopy III.

Budowę tego argumentu przedstawi poniższy schemat.

	Cz. I i V	Cz. II i IV	Cz. III
Podstawa do Bożych roszczeń	prawo „własności” - człowiek nosi obraz Boga [Jezusa] - prawo sądu	moc Boga, autorytet Pism i władza królewska Chrystusa	jedność Boga (i Chrystusa), przykazanie miłości Boga i człowieka
Reakcja /postawa człowieka	oddanie się/ zaufanie/ zwrócenie się ku Bogu właściwa praktyka życia	zдание się na Boga/ respekt i zaufanie Pismom/ uznanie tożsamości Chrystusa właściwa postawa poznawcza	uznanie wyłączności Boga (i Chrystusa) /podwójne ukierunkowanie w miłości, do Boga i do człowieka właściwa harmonia relacji

Cel - jeszcze raz

Można powiedzieć, że tyle wysiłku, aby powiedzieć to, co powyżej, to zdecydowana przesada. Prawda jest jednak taka, że nasz fragment ma do zaoferowania znacznie więcej niż to, co zostało wspomniane. Jednak, oprócz niesamowitej treści – przynajmniej jak na tekst z Ewangelii – nie mniej zależało mi na tym, aby zasygnalizować w jaki sposób w Biblii podawana jest treść, jakimi specyficznymi formami stylistycznymi posługiwali się jej autorzy. No i oczywiście, jak istotną rolę odgrywają te zabiegi w konstrukcji argumentów i samego przesłania. Bez świadomości tego faktu (i nabycia odpowiednich umiejętności) wielokrotnie zupełnie rozminiemy się z tekstem.

Po drugie, warto podkreślić kwalifikacje literackie i teologiczne autora (najprawdopodobniej również autorów innych ksiąg Biblii), a także jego odbiorców. Przypuszczenia o bardzo ograniczonych umiejętnościach autorów Ewangelii, w naszym przypadku nie znajdują potwierdzenia.

I po trzecie, jeśli tekst został literacko tak bardzo skrupulatnie zaprojektowany, to znaczy to, że jego spójność potwierdza nie tylko taki kontekst o jakim zwykle myślimy (tematy i sytuacje wprowadzające i następujące po danym fragmencie), ale cały zbiór wewnętrznych i zewnętrznych powiązań tematycznych i graficznych (strukturalnych). Jedność takiego tekstu dużo trudniej naruszyć. Wszystkie wspomniane konteksty, rozważane razem, wypracowują coraz głębsze sensy w całej wypowiedzi autora.

Biorąc pod uwagę, że obecnie nie specjalnie jest popularna wiedza o typowych schematach kompozycji tekstów biblijnych, najprawdopodobniej minie jeszcze wiele czasu zanim zaczniemy odczytywać i rozumieć Biblię poprzez właściwe jej kulturze formy. Jednakże, im wcześniej zaczniemy zapoznawać się z tą materią, tym szybciej wiele trudnych tekstów - dzisiaj, stanie się dla nas znacznie jaśniejszymi i wymownymi. Tego właśnie serdecznie życzę Czytelnikowi.